

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI ZBOR
DRŽAVNI SVET

Konferenca predsednikov parlamentov držav članic EU

28.–29. marec 2022

Kongresni center Brdo, Brdo pri Kranju

Informativno gradivo

II. panel

**»Evropska unija kot garant stabilnosti, varnosti in
blaginje v regiji (in širše)«**

Kontekst razprave

Krepitev vloge EU v svetu se že vrsto let umešča v vrh politične agende evropskih institucij in predstavlja eno ključnih prednostnih nalog njihovega delovanja. Uresničevanje interesov EU na globalnem odru je danes pogojeno s številnimi varnostnimi, gospodarskimi, okoljskimi in družbenimi izzivi v neposredni geografski bližini Unije in širše. Te izzive sta v zadnjih dveh letih dodatno zaostila dva dogodka z globalnimi razsežnostmi.

Prvi je nastop pandemije covid-19, ki je okreplila negativne trende kot so kriza demokracije in človekovih pravic, šibitev multilateralizma in krepitev neenakosti. V luči globalnih posledic pandemije je Evropska komisija v [Načrtu za okrevanje](#) izrecno poudarila, da mora Unija posebno pozornost nameniti svoji soseščini. Pandemija je poudarila potrebo po razvoju t.i. [strateške avtonomije EU](#), tj. sposobnosti, da Unija svoje interese na širokem spektru politik uveljavlja samostojno in s svojimi partnerji ter pri tem ni odvisna od drugih globalnih igralcev.

Drugi dogodek pa je aktualna varnostna situacija v Ukrajini, na katero se je EU enotno odzvala z odločnimi in stopnjujočimi se restriktivnimi ukrepi.

EU in države članice se v vse bolj nepredvidljivem mednarodnem okolju soočajo z vprašanjem, kako okrepiti lastno odpornost in odpornost svojih partnerjev. Ker se vloga EU kot globalnega igralca prične pred njenih pragom, od kjer izvirajo tudi ključni izzivi, neposredno povezani z varnostjo in blaginjo EU same, je pričujoči panel namenjen razpravi o delovanju EU v neposredni soseščini in širši regiji.

Zunanje delovanje Evropske unije pred njenim pragom – širši okvir

[Globalna strategija EU](#) iz leta 2016 poudarja naraščajočo prepletenost notranje in zunanje dimenzije varnosti, ter povezanost stabilnosti Unije s stabilnostjo onkraj njenih meja. Strategija kot ključne interese in vrednote EU v mednarodnem okolju izpostavlja globalno uresničevanje Ciljev trajnostnega razvoja, krepitev odpornosti demokracij, krepitev multilateralizma ter odgovorno ukrepanje s partnerji. Med prednostne naloge strategija zato med drugim umešča **krepitev odpornosti družb in držav vzhodno in južno od meja EU**. Pri tem kot ključna orodja navaja [širitveno politiko EU](#), usmerjeno v krepitev odpornosti Zahodnega Balkana in Turčije, ter [Evropsko sosedsko politiko](#), namenjeno izgradnji tesnejših odnosov z državami v neposredni in širši vzhodni ter južni soseščini.

Usmeritvam Globalne strategije sledi junija 2019 sprejeta [strateška agenda](#) Evropskega sveta 2019-2024, kar izhaja tudi iz [18-mesečnega programa Sveta](#) aktualnega tria predsedstev. Ta izpostavlja, da EU potrebuje nov zagon v odnosih s strateškimi partnerji, saj to predstavlja ključen element robustne zunanje politike.

Politike in strategije, usmerjene v krepitev odpornosti soseščine EU, morajo biti podkrepljene z ustreznimi finančnimi instrumenti. V okviru večletnega finančnega načrta 2021–2027 je šesti naslov **»Sosedstvo in svet«** prilagojen na način, da odseva aktualne mednarodne izzive EU ter njene strateške orientacije in globalne obveznosti. Največji segment poglavja, tj. 79,5 milijarde €, obsega [Instrument za sosedstvo ter razvojno in mednarodno sodelovanje – 'Evropa v svetu' \(NDICI\)](#), ki vključuje Evropski sklad za razvoj, predstavlja pa tudi finančni in programski okvir Evropske sosedske politike. NDICI je zamišljen kot glavno orodje zunanjega delovanja EU za boj proti revščini ter spodbujanje trajnostnega razvoja, miru, stabilnosti in blaginje.

Z [Instrumentom za predpristopno pomoč](#) (IPA) EU že od leta 2007 podpira institucionalne, pravne, gospodarske in družbene reforme v kandidatkah in potencialnih kandidatkah za EU članstvo. S tem Unija istočasno zasleduje cilj zagotavljanja varnosti, stabilnosti in blaginje v svoji najbolj neposredni soseščini. Aktualni instrument **IPA III**, potrjen septembra 2021,

prejemnicam namenja 14,2 milijarde € sredstev, njegovi cilji pa so med drugim usmerjeni v podpiranje ključnih pobud [strategije za Zahodni Balkan iz leta 2018](#). Instrument prav tako naslavlja razvijajočo se naravo odnosov s Turčijo in v tej luči zagotavlja potrebno fleksibilnost.

Evropska perspektiva Zahodnega Balkana

Zahodni Balkan je geografsko, zgodovinsko in kulturno tesno povezan z Evropo in EU. Odnosi med EU in regijo so se v preteklosti osredotočali zlasti na sodelovanje na področju boja proti terorizmu in učinkovitega upravljanja migracij na zahodno-balkanski poti, bolj nedavno pa tudi na vprašanje širitve EU. Ob izbruhu pandemije je EU Zahodnemu Balkanu [zagotovila podporo pri soočanju z in okrevanjem po pandemiji](#), tudi s pobudami in instrumenti, ki so bili sicer prvotno namenjeni državam članicam EU.

Širitev EU na Zahodni Balkan predstavlja politično in geostrateško naložbo v stabilno, močno in združeno Evropo, ki je v obojestranskem interesu regije in EU. Evropski svet je marca 2017 vprašanje širitve EU postavil nazaj na politično agendo EU, čemur je februarja **2018** sledila predstavitev zgoraj omenjene **strategije za Zahodni Balkan**. Ta določa prednostne naloge in področja za skupno okrepljeno sodelovanje in opredeljuje specifične izzive, s katerimi se regija sooča. Kot ključno izpostavlja potrebo po temeljnih reformah in dobrih sosedskih odnosih, ohranja pa je poudarek na individualnem napredku partneric.

Na prvem **Vrhu EU – Zahodni Balkan** maja 2018 v Sofiji so voditelji držav članic EU sprejeli [izjavo s t.i. Sofijsko prioritetno agendo](#), s katerima so potrdili podporo evropski perspektivi regije ter oblikovali konkretne ukrepe za krepitev sodelovanja na področjih povezanosti, varnosti in pravne države. Na drugem vrhu maja 2020 v [Zagrebu](#) so voditelji držav članic v izjavi na politični ravni potrdili odnos EU z regijo ter izrazili enotnost in solidarnost v kontekstu pandemije covid-19. [Izjava z Brda](#), sprejeta oktobra 2021 v okviru zadnjega vrha, pa je izrecno poudarila »zavezanost EU k širitvenemu procesu«, temelječem na verodostojnih reformah partneric, pravični in strogi pogojenosti procesa ter načelu lastnih zaslug. Naslednji vrh EU-Zahodni Balkan bo potekal junija 2022.

Z namenom oživitve in okrepitve širitvenega procesa za države Zahodnega Balkana je Evropska komisija februarja 2020 predstavila predlog [revidirane metodologije pristopnega procesa](#), ki jo je Svet EU za splošne zadeve marca istega leta tudi potrdil. Nova metodologija temelji na večji verodostojnosti, politični usmerjenosti, dinamičnosti in predvidljivosti procesa ter vključuje pozitivno in negativno pogojevanje in možnost reverzibilnosti.

Evropska komisija je oktobra 2020 sprejela celovit [Gospodarski in naložbeni načrt za Zahodni Balkan](#), ki vsebuje do 9 milijard € visok naložbeni sveženj za ključne investicije. Za podporo pri napredku regije je EU sicer v sodelovanju s partnericami sprejela več pomembnih pobud in strategij, npr. [digitalno](#) (2018), [zeleno](#) (2020) in [inovacijsko](#) (2021) agendo za Zahodni Balkan. Komisija je oktobra 2021 predstavila [nov širitveni sveženj za Zahodni Balkan in Turčijo](#). V njem je s posebnim poudarkom na izvajanju temeljnih reform podrobno ocenila stanje in napredek, ki sta ga Zahodni Balkan in Turčija dosegla na svoji poti k EU, ter določila smernice za prihodnje prednostne naloge. Jasna perspektiva članstva partneric Zahodnega Balkana v EU je, zlasti v luči ruskega vojaškega posredovanja v Ukrajini, pomembna tudi z vidika preprečevanja krepitve moči tretjih akterjev v regiji.

Evropski perspektivi Zahodnega Balkana so **veliko pozornosti namenili tudi parlamenti**. Zadnje srečanje na ravni predsednikov parlamentov je septembra 2021 na Brdu pri Kranju v okviru parlamentarne dimenzije predsedovanja Svetu EU gostil Državni zbor Republike Slovenije. V [zaključni izjavi](#) so udeleženci voditeljem EU in v regiji poslali jasna sporočila, med drugim, da mora EU ostati prva strateška izbira partneric Zahodnega Balkana ter da se mora napredek kandidat in potencialnih kandidat za članstvo v EU odsevati tudi v konkretnem napredku na njihovi poti v EU.

V [skupni izjavi](#) so sopedredujoči Medparlamentarni konferenci SZVP/SVOP septembra 2021 poudarili pomen polne vključitve partneric Zahodnega Balkana v zunanjo, varnostno in obrambno politiko EU ter pomen regije v kontekstu oblikovanja Strateškega kompasa. Izrecna razprava o evropski perspektivi Zahodnega Balkana je potekala tudi na [LXVI. plenarnem zasedanju COSAC](#) novembra 2021.

Prizadevanja za ambiciozno vlogo EU v njeni sosesčini

Podpiranje stabilne in varne sosesčine EU je ključno za dobrobit Unije same. Ruska vojaška agresija proti Ukrajini, migracijska kriza na vzhodnih mejah EU, vztrajajoči konflikti na Bližnjem vzhodu ter ranljiva stabilnost južnega in vzhodnega Sredozemlja so jasni indikatorji, da si mora EU prizadevati za (bolj) ambiciozno sosedsko politiko.

Glavno orodje EU za delovanje v njeni sosesčini predstavlja **Evropska sosedska politika** (ESP). ESP je bila lansirana leta 2004 s ciljem krepitve varnosti, stabilnosti in blaginje v okoliških regijah. Izvaja se preko bilateralnih politik EU s partnerskimi državami ter regionalnih pobud. ESP partnerskim državam nudi privilegirane odnose z EU, ki temeljijo na zavezanosti k skupnim vrednotam, političnem usklajevanju in poglobljeni gospodarski integraciji, povečani mobilnosti ter stikih med ljudmi. [Revizija ESP](#) leta 2015 je v središče politike postavila prizadevanja za vsestransko stabilizacijo sosednjih regij. Eden ključnih ciljev revidirane ESP je prilagoditev delovanja EU željam in potrebam partnerskih držav.

Vzhodno od meja EU

Vzhodno partnerstvo (VP) predstavlja posebno dimenzijo ESP. Delovati je pričelo leta 2009, namenjeno pa je krepitvi in poglobljanju gospodarskih in političnih odnosov EU s šestimi državami – Armenijo, Azerbajdžanom, Gruzijo, Moldavijo, Ukrajino ter Belorusijo, ki pa je junija 2021 svoje sodelovanje suspendirala. Glavni cilj VP je pospeševanje političnega povezovanja in poglobljanje ekonomske integracije med EU in njenimi vzhodnimi sosedami, pri čemer sta raven in intenziteta sodelovanja odvisna od zavezanosti partnerskih držav k evropskim vrednotam in standardom EU ter njihovem dejanskemu približevanju le-tem.

Upoštevač napredek pri doseganju [20 prednostnih nalog do leta 2020](#), ki so bile potrjene na Vrhu VP novembra 2017, je Evropska komisija leta 2019 ob deseti obletnici obstoja partnerstva izvedla večdeležiška posvetovanja, namenjena identifikaciji novih prioritet VP. Na podlagi [skupnega sporočila](#) Komisije in Visokega predstavnika EU za zunanje zadeve in varnostno politiko (HR/VP) ter [sklepov Evropskega sveta](#) maja 2020 je bila kot krovni okvir partnerstva identificirana krepitev odpornosti s petimi dolgoročnimi cilji: 1) odporna, trajnostna in integrirana gospodarstva, 2) odgovorne institucije, vladavina prava in varnost, 3) okoljska in podnebna odpornost, 4) odporna digitalna preobrazba ter 5) odporne, pravične in vključujoče družbe. Komisija in HR/VP sta julija 2021 predstavila novo agendo sodelovanja z naslovom [Okrevanje, odpornost in reforme: prioritete Vzhodnega partnerstva po letu 2020](#). Ta ohranja fleksibilno naravo sodelovanja, ki temelji na prilagojenih pristopih ter dodatnih spodbudah partnericam, ki so v reformnih procesih najbolj uspešne. Agendo so decembra 2021 v [skupni deklaraciji](#) pozdravili tudi udeleženci zadnjega **Vrha VP**.

Parlamentarna skupščina Euronest je parlamentarna dimenzija VP, odgovorna za svetovanje, nadzor in spremljanje aktivnosti partnerstva. V njej sodelujejo poslanci Evropskega parlamenta in nacionalnih parlamentov držav VP, ne pa tudi nacionalnih parlamentov držav članic EU. Predsedstvo Euronesta je decembra 2021 Vrhu VP podalo [predlog](#), naj EU zasleduje politiko pospešene integracije držav VP v skupni trg EU.

*

Ambiciozno VP je danes še posebej pomembno z vidika iskanja najustreznejših kratko- in dolgoročnih odgovorov EU na **vojaško agresijo Ruske federacije proti Ukrajini**. Takoj po začetku invazije je EU sprejela številne [sankcije in druge restriktivne ukrepe](#) zoper Rusko federacijo ter na različne načine izrazila [solidarnost z Ukrajino](#), vključno z [odločitvijo](#) o uporabi Evropskega mirovnega instrumenta in financiranja nakupa ter dostave orožja napadeni državi. Evropski parlament je 1. marca 2022 na izrednem zasedanju sprejel [resolucijo o ruski agresiji proti Ukrajini](#), v kateri je med drugim izrazil neomajno podporo suverenosti in ozemeljski celovitosti vseh držav VP ter institucije EU pozval, naj si prizadevajo, da se Ukrajini podeli status kandidatke za članstvo v EU ter za njeno vključitev v enotni trg EU v skladu s pridružitvenim sporazumom.

Južno od meja EU

Več kot četrto stoletje po sprejetju [Barcelonske deklaracije](#) ostaja krepitev Sredozemlja kot prostora dialoga, sodelovanja, miru, stabilnosti in blaginje strateška prioriteta EU. Sodelovanje EU z južno sosesčino poteka v okviru Evropske sosedске politike (ESP) in vključuje deset partneric – Alžirijo, Egipt, Izrael, Jordanijo, Libanon, Libijo, Maroko, Palestino, Sirijo (sodelovanje trenutno suspendirano) in Tunizijo. [Ob izbruhu pandemije covid-19](#) je EU mobilizirala več kot 2,3 milijarde € sredstev za podporo partnericam v južni sosesčini.

Sredozemska regija se sooča s številnimi izzivi, ki zahtevajo skupno ukrepanje EU in tamkajšnjih partneric. Evropska komisija in HR/VP sta zato februarja 2021 predstavila predlog prenovljenega partnerstva z južno sosesčino [Nova agenda za Sredozemlje](#), ki obsega nabor vseh razpoložljivih orodij EU za uresničenje neizkoriščenih potencialov sodelovanja v regiji. Prenovljeno partnerstvo je aprila 2021 potrdil Evropski svet. Novi agendi je priložen tudi [Gospodarski in naložbeni načrt za južne sosede](#), namenjen spodbuditi dolgoročnega okrevanja in trajnostnega razvoja v regiji.

Nova agenda izpostavlja tudi prizadevanja za krepitev regionalnega sodelovanja, z [Unijo za Sredozemlje](#) (UzS) kot središčno točko delovanja. UzS je medvladna organizacija, ustanovljena leta 2008, članice katere so vse države članice EU ter 15 držav južnega in vzhodnega Sredozemlja. Predstavlja privilegirani forum za krepitev regionalnega sodelovanja in dialoga. V okviru UzS deluje tudi [Parlamentarna skupščina UzS](#), ki sprejema resolucije in priporočila glede vseh vidikov evro-sredozemskega sodelovanja.

*

Razvoj sodelovalnega in vzajemno koristnega odnosa s **Turčijo** predstavlja strateški interes EU v njenih prizadevanjih za stabilno Vzhodno Sredozemlje. Evropski svet je na podlagi [poročila](#) o aktualnem stanju odnosov med EU in Turčijo v letu 2021 opravil več razprav. V [izjavi](#) po neformalni videokonferenci marca 2021, nato pa tudi v [sklepih](#) junijskega zasedanja, je pozdravil umirjanje razmer v Vzhodnem Sredozemlju in poudaril, da je ob vztrajanju situacije EU pripravljena na postopen, sorazmeren in reverzibilen način krepitev sodelovanja s Turčijo na več področjih skupnega interesa.

Za uspešno delovanje EU v južni sosesčini pomembno tudi sodelovanje z **Afriko**. Evropska komisija in HR/VP sta marca 2020 predstavila predlog [nove strategije odnosov z Afriko](#), ki predlaga celovito krepitev sodelovanja EU z Afriko na petih ključnih področjih – zeleni prehod, digitalna preobrazba, trajnostna rast in delovna mesta, mir in upravljanje ter migracije in mobilnost. Na šestem vrhu med EU in Afriško unijo, ki je potekal februarja 2022 v Bruslju, so se voditelji dogovorili o [Skupni viziji za prenovljeno partnerstvo](#), ki med drugim vsebuje 150 milijard € vreden naložbeni paket in zaveže k skupnemu naslavljanju globalnih izzivov.

Izhodišča za razpravo

- Vloga parlamentov pri pospešitvi širitvenega procesa v regiji Zahodnega Balkana.
- Doprinos parlamentov pri naslavljanju krize v Ukrajini.
- Dobre prakse parlamentov pri obravnavi strateških dokumentov EU, ki se nanašajo na krepitev vloge Unije v njeni soseščini.
- Vloga parlamentarne diplomacije in medparlamentarnega sodelovanja pri krepitvi vezi med EU in njenimi državami članicami na eni strani ter državami vzhodne in južne soseščine EU na drugi.